

SPRAWOZDANIA

Urszula Adamska

Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód”

Uniwersytet w Białymstoku

Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Estetyczne aspekty literatury polskich, białoruskich i litew- skich Tatarów (od XVI do XXI w.)” Białystok–Sokółka 14–15 XI 2014

SPRAWOZDANIE

W dniach 14–15 listopada 2014 roku Białystok i Sokółka gościły najwybitniejszych znawców literatury tatarskiej. Konferencja miała charakter międzynarodowy, a na Podlasiu zjechali uczeni nie tylko z krajowych ośrodków akademickich, ale także z Anglii, Ukrainy, Białorusi, Litwy czy Rosji.

Lepszego miejsca obrad nie można było sobie wymarzyć, gdyż wielokulturowy Białystok uważany jest za stolicę Tatarów polskich, to tutaj mieszka ich najwięcej. W Sokółce natomiast – w Muzeum Ziemi Sokólskiej – znajduje się stała ekspozycja, dział tatarski, przypominający dzieje osadnictwa tatarskiego na terenach Rzeczypospolitej i Litwy. W powiecie sokólskim zlokalizowane są także dwa zabytkowe meczety – w Bohonikach i Kruszynianach.

Do grona organizatorów Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Estetyczne aspekty literatury polskich, białoruskich i litewskich Tatarów (od XVI do XXI w.)” należeli: Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód” Uniwersytetu w Białymstoku, Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymstoku, Oddział Podlaski Związku Tatarów RP oraz Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku.

Konferencja zorganizowana została pod patronatem Polskiego Stowarzyszenia Komparatystyki Literackiej; Patronat Honorowy objęli zaś nad nią Prezydent Miasta Białegostoku, a także Marszałek Województwa Podlaskiego.

Pomysłodawcy – dr Grzegorz Czerwiński (Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego) i dr Artur Konopacki (Zastępca Przewodniczącego) – tak oto zakreślili ambicje dwudniowego spotkania:

Konferencja ma charakter międzynarodowy, komparatystyczny i interdyscyplinarny. Jej celem jest zbudowanie pomostu pomiędzy polonistyką (czy szerzej – slawistyką) i filologami orientalnymi, aby wspólnie, z różnych perspektyw badawczych, zastanowić się nad następującymi zagadnieniami:

- Czy możliwa jest historia wschodnioeuropejskiej literatury tatarskiej (XVI–XXI wiek)?
- Literackie aspekty piśmiennictwa Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego (tematy, motywy, gatunki i rodzaje literackie zawarte w kitabach, chamailach etc.).
- Miejsce współczesnej literatury polsko-, litewsko- i białorusko-tatarskiej na tle literatur narodowych w Polsce, na Litwie i na Białorusi.
- Poezje twórców XX/XXI-wiecznych.
- Estetyczne aspekty eseistyki i twórczości publicystycznej w dwudziestoleciu międzywojennym, w latach 1945–1989 i po 1989 roku.
- Literatura Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego a literatury orientalne (turecka, arabska, perska, krymskotatarska etc.).
- Folklor tatarski (niekanoniczne modlitwy, zamówienia, zaklęcia, baśnie i legendy).
- Językowy obraz świata w tekstach tatarskich.
- Postacie tatarskie i tatarszczyzna w literaturze polskiej, litewskiej i białoruskiej w wieku XIX i XX¹.

W przeddzień inauguracji wydarzenia odbył się na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu w Białymstoku wykład gościnny dra hab. Czesława Łapicza, prof. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu – „Czy piśmiennictwo Tatarów – muzułmanów Wielkiego Księstwa Litewskiego jest słowiańskim *aljamiado*?”. Prelekcja miała charakter otwarty. Zgromadziła liczne grono studentów oraz pracowników naukowych białostockiej uczelni.

Uroczyste otwarcie konferencji odbyło się 14 listopada 2014 roku w Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku. O godzinie 9:00 dr Grzegorz Czerwiński² wraz z dr. Arturem Konopackim³ przywitani przybyłych z tej okazji gości. Udanych obrad z kolei życzył uczestnikom Dyrektor Książnicy Podlaskiej im. Łukasza Górnickiego Pan Jan Leńczuk. Głos zabrał kierownik Katedry Badań Filologicznych „Wschód – Zachód” prof. dr hab. Jarosław Ławski. Wreszcie krót-

¹ Cytat pochodzi z programu Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Estetyczne aspekty literatury polskich, białoruskich i litewskich Tatarów (od XVI do XXI w.)”.

² Grzegorz Czerwiński – doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, pracownik naukowy Katedry Badań Filologicznych „Wschód – Zachód”, kierownik grantu „Literatura polsko-tatarska po 1918 roku” (grant Narodowego Centrum Nauki).

³ Artur Konopacki – doktor nauk humanistycznych, pracuje w Zakładzie Historii Wychowania na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku. Prezes podlaskiego oddziału Związku Tatarów RP. Jest członkiem projektu badawczego „Tefsir”: projekt filologiczno-historycznego opracowania oraz krytycznego wydania tzw. tefsiru Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego z 2. połowy XVI w. (pierwszego przekładu Koranu na język polski) w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki.

kie przemówienie prof. Czesława Łapicza – Przewodniczącego Komitetu Naukowego – oficjalnie zapoczątkowało konferencję.

Moderatorem pierwszej części obrad „Między polonistyką/slawistyką a orientalistyką” został prof. Łapicz. Pod jego przewodnictwem swoje referaty wygłosili: dr Shirin Akiner (University of Cambridge/ University of London) – *The British Library Kitab as an Eclectic Literary Monument*, prof. Marek M. Dziekan (Uniwersytet Łódzki) – *Życie i dzieło bośniackiego pisarza muzułmańskiego Muhameda Hevaiego Uskufiego (XVII w.)*, prof. Jolanta Sztachelska (Uniwersytet w Białymstoku) – *Tatarzy Henryka Sienkiewicza*.

Druga część sesji dotyczyła z kolei „Literatury polsko-tatarskiej XX w.”, a przewodniczyła jej prof. Sztachelska. Szansę na zaprezentowanie swoich poglądów otrzymali: prof. Jan Tyszkiewicz (Akademia Humanistyczna w Pultusku) – *Kilka uwag o piarstwie Stanisława Kryczyńskiego*; prof. Swietlana M. Czerwonnaja (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu/ Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata w Warszawie) – *Поэзия и журналистика Селима Хазбиевича*; dr Maciej Dajnowski (Uniwersytet Gdański) – *Fantazmat Wielkiego Stepu we współczesnej poezji Tatarów polskich* oraz dr Michał Łyszczarz (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) – *Spoleczny wymiar współczesnej poezji Tatarów polskich*.

Ostatniej części obrad pierwszego dnia konferencji, omawiającej „Konteksty literackie twórczości polsko-tatarskiej”, przewodniczyła prof. Czerwonnaja; referaty w jej sekcji wygłosili: prof. Mykola Vas’kiv (Kijowski Uniwersytet im. Borysa Hrinchenki) – *«На все взгляни, осмысли все»: мотивы и образы поэзии Магтымгулы Пырагы (Махтумгули Фраги)*; dr hab. Lillia Gabdrafikova (Instytut Historii im. Sz. Mardżaniego Akademii Nauk Republiki Tatarstan, Kazań, Federacja Rosyjska) – *Татарский фольклор как основа национального этикета*; dr Lyaysan Badertdinova (Instytut Języka, Literatury i Sztuki im. G. Ibragimowa Akademii Nauk Republiki Tatarstan, Kazań, Federacja Rosyjska) – *Татарская литература периода Казанского ханства: исследования и исследователи*; mgr Sergii Rybalkin (Kijowski Uniwersytet Państwowy im. Tarasa Szewczenki) – *The Evolution of Modern Moroccan Arabic Poetry*; Anna Cudowska (studentka Uniwersytetu w Białymstoku) – *Wpływy tatarskie w modzie polskiej XVII–XIX wieku*.

Wczesnym wieczorem, już po zakończeniu obrad, uczestnicy konferencji zostali zaproszeni przez organizatorów do Muzeum Historycznego w Białymstoku na promocję najnowszych wydawnictw o tematyce tatarskiej:

- *Podróże do serca islamu. Antologia międzywojennego reportażu polskich Tatarów*, wstęp, wybór i opracowanie Grzegorz Czerwiński, Białystok 2014.
- Stanisław Kryczyński, *Wspomnienia. Utwory poetyckie. Eseje*, wstęp, wybór i opracowanie Grzegorz Czerwiński, Białystok 2014.
- Piotr Czyżewski, *Alfurkan tatarski prawdziwy na czterdzieści części rozdzielony*, wydanie źródła Artur Konopacki, Białystok 2013.
- Czasopismo naukowe „Życie Tatarskie” (2014, nr 1).

Następnie kierownik Muzeum – Pani Lucyna Lesisz – opowiedziała zgromadzonym naukowcom o cennych XIX-wiecznych rękopisach polskich Tatarów (Korany i modlitewniki) znajdujących się w zbiorach placówki przez nią kierowanej. W Białymstoku bowiem znajduje się największa kolekcja pamiątek związanych z osadnictwem tatarskim na ziemiach polskich, tzw. tatarianów.

Punktualnie o godzinie 19.00 uczestnicy konferencji zostali ugoszczeni przez organizatorów w sali bankietowej restauracji „Astoria” uroczystą kolacją, w trakcie której żywo kontynuowano dyskusję zapoczątkowaną podczas obrad w Czytelni Głównej Książnicy Podlaskiej.

Drugiego dnia sympozjum zostało przeniesione do Sokólskiego Ośrodka Kultury. Moderatorem pierwszej części obrad – „W świecie rękopisów Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego” – został prof. Marek M. Dziekan, a referaty wygłosili następujący prelegenci: dr Anetta Luto-Kamińska (Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk w Warszawie) – *Znaczenie literatury Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego dla badań lingwistycznych nad polskimi tekstami dawnymi*; prof. Czesław Łapicz (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu); dr hab. Joanna Kulwicka-Kamińska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu); dr Artur Konopacki (Uniwersytet w Białymstoku) – *Nieznaný fragment rękopisu polskiego przekładu Koranu*; dr Katarzyna Stefaniak-Rak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) – *Język i bogactwo wątków kitabu Mustafy Szahidewicza oraz jego znaczenie dla bliższego poznania wierzeń i folkloru Tatarów*.

Kolejnej części sesji przewodniczył dr Artur Konopacki; podczas obrad wystąpili: mgr Jekaterina Merkuljeva (Uniwersytet Wileński) – *Шуитский элемент в рукописях литовских татар*; dr Dmitry Sevruc (Białoruski Uniwersytet Państwowy w Mińsku) – *Комплексе заклінанняў для рытуалаў экзарцызму ў хамалах беларускіх татар*; dr Magdalena Lewicka (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) – *Identyfikacja i analiza arabskiej warstwy językowej s. 478-485 Tefsiru z Olity (1723)*.

Były to już ostatnie referaty wygłoszone podczas Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Estetyczne aspekty literatury polskich, białoruskich i litewskich Tatarów (od XVI do XXI w.)”. Podsumowania dwudniowych obrad dokonali dr Grzegorz Czerwiński i dr Artur Konopacki – organizatorzy naukowego przedsięwzięcia. Wszyscy Goście wyrazili chęć kontynuowania międzynarodowych spotkań traktujących o literaturze oraz kulturze Tatarów. Konferencja w zgodnej opinii zaproszonych uczestników została uznana za naukowy i organizacyjny sukces, który ostatecznie potwierdziły krótkie przemowy i podziękowania od: Pani Lucy Lisowskiej (Prezes Centrum Edukacji Obywatelskiej Polska-Izrael), prof. Jolanty Sztachelskiej oraz prof. Swietłany M. Czerwonnej.

Z Sokółki wszyscy przenieśli się do Bohonik. Mimo niesprzyjającej pogody, Goście konferencji chętnie zwiedzili zabytkowy meczet. Chwilę później ugoszczeni zostali pożegnalnym obiadem w Domu Pielgrzyma znajdującym się nieopodal meczetu, w którym to mogli spróbować specjalów regionalnej kuchni tatarskiej, między innymi słynnego pieriekaczewnika.

W tym miejscu warto przypomnieć, kto był organizatorem tego udanego i chwalonego spotkania. Oprócz dra Czerwińskiego (Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód” Uniwersytetu w Białymstoku) i dra Konopackiego (Wydział Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku) byli to: dr Katia Vandendorre (Katedra Rusycystyki i Sławistyki Uniwersytetu w Nowym Jorku), dr Łukasz Zabielski (Książnica Podlaska im. Łukasz Górnickiego w Białymstoku), mgr Grzegorz Kowalski (Sekretarz Konferencji, Książnica Podlaska im. Łukasz Górnickiego w Białymstoku), mgr Daniel Znamierowski (Książnica Podlaska im. Łukasz Górnickiego w Białymstoku). Komitet Organizacyjny wspierały doktorantki Katedry Badań Filologicznych „Wschód – Zachód”: mgr Urszula Adamska, mgr Jolanta Drańska, mgr Elwira Tomczyk, a także studentki wydziału Filologicznego Uniwersytetu w Białymstoku: Małgorzata Wojtowicz i Anna Kropiewnicka.

Komitet Naukowy Międzynarodowej Konferencji tworzyli wybitni uczeni, którym przewodniczył prof. Czesław Łapicz. Byli to: prof. Selim Chazbijewicz (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski), prof. Małgorzata Czerwińska (Uniwersytet Gdański), prof. Leonarda Dacewicz (Uniwersytet w Białymstoku), prof. Marek M. Dziekan (Uniwersytet Łódzki), prof. Aleksander Gadomski (Krymski Uniwersytet Inżynieryjno-Pedagogiczny, Symferopol, Krym), prof. Ismail Kerimow (Krymski Uniwersytet Inżynieryjno-Pedagogiczny, Symferopol, Krym), prof. Anna Kieżuń (Uniwersytet w Białymstoku), dyr. Jan Leończuk (Książnica Podlaska w Białymstoku), prof. Jarosław Ławski (Uniwersytet w Białymstoku), prof. Jolanta Sztachelska (Uniwersytet w Białymstoku), doc. Michail Tarelka (Instytut Języka i Literatury Narodowej Akademii Nauk Białorusi), prof. Aleksey Yudin (The University of Gent, Belgia).

Plon konferencji w niedługiej przyszłości uwieczni punktowana i recenzowana publikacja monografii zbiorowej, która ukaze się w Naukowej Serii Wydawniczej „Colloquia Orientalia Bialostocensia”, wydawanej przez Katedrę Badań Filologicznych „Wschód – Zachód” Uniwersytetu w Białymstoku. Współwydawcą tomu będzie Związek Tatarów RP.

Organizatorzy Konferencji zapowiadają kontynuację tego ważnego projektu naukowego jako cyklu spotkań naukowych i publikacji o charakterze monograficznym.